

та професійного розвитку. Воно містить такі документи: 1) кваліфіковано підготовлене резюме; 2) перелік дисциплін, які протягом навчання опанував студент, сертифікати про успішне освоєння тренінгових занять, майстер-класів, додаткових навчальних курсів; 3) перелік офіційних посад, громадських доручень, участь в масових заходах (наприклад: староста групи, керівник студентського наукового товариства, член команди КВК, представник органів студентського самоврядування тощо); 4) звіти та відгуки про проходження виробничих практик; 5) особисто розроблені проекти, різноманітні персональні впровадження; 6) тексти доповідей на науково-практичних конференціях; 7) грамоти та подяки за участь у семінарах, форумах, конференціях

Питання, які документи та інформацію включати у порт фоліо, залежать від мети кар'єрного просування, необхідності їх присутності у ньому. Разом з тим студент, займаючись комплектацією своїх досягнень, має реальну змогу переконатись на власному досвіді у своїх перевагах над іншими конкурентами, оцінити свої можливості і шанси отримати омріяну роботу. Працюючи зі своїми надбаннями в такий спосіб, у студента є можливість здійснювати моніторинг своєї діяльності, більш дисципліновано і з відповідною мотивацією планувати та реалізовувати кар'єрні цілі.

Отож, процес фахової підготовки за використання портфоліо кар'єрного просування унаочнюється у задокументованій формі, стимулює майбутніх учасників конкурентних перегонів на ринку праці вже на початку пошук власного кар'єрного шляху об'єктивно оцінювати слабкі і сильні сторони, порівнювати свої успіхи з потенційними конкурентами. За класичного ставлення до навчання, на завершальному етапі студент отримує диплом про здобуття вищої освіти в якості єдиного документа, який засвідчує результативність проведених років у ВНЗ. Орієнтація на фіксацію отриманого досвіду, інструментом якого є портфоліо кар'єрного просування, в кінцевому підсумку озброює студента вагомими доказами активної навчальної та громадської діяльності, демонструє перед роботодавцями творчого, активного, цілеспрямованого суб'єкта власної кар'єри і професійної самореалізації.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

МАНІК І.П.

Copyright © 2013

Нові орієнтири у підготовці майбутніх учителів музики у ВНЗ ставлять низку актуальних проблем щодо формування у них професійно-ціннісних орієнтацій, які складають внутрішню основу їх ставлення до педагогічної діяльності. Водночас дані констатувального експерименту, проведеного в рамках нашого дослідження свідчать про те, що існують певні протиріччя між збільшенням потреби суспільства в підготовці вчителів музики, внутрішню основу професійної діяльності яких складає система особистісно-прийнятних гуманістичних цінностей, та недостатньо вираженою орієнтацією процесу підготовки студентів на професійно-педагогічні цінності; між наявністю ціннісного потенціалу у змісті педагогічних і фахових дисциплін та відсутністю його реалізації в реальному освітньому процесі; між особистісною потребою студентів в ціннісному самовизначенні, самореалізації та відсутністю умов для їх втілення в навчально-виховному процесі студентів у ВНЗ.

Аналіз психолого-педагогічних, соціологічних та музикознавчих досліджень вказує на значний інтерес науковців до проблеми формування професійно-ціннісних орієнтацій студентів. Необхідність звернення до педагогічних цінностей, які складають основу професійно-ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя, вивчення та всебічний аналіз ціннісних орієнтацій суб'єктів освітнього процесу розкриті у працях вітчизняних та зарубіжних вчених: Є. Бондаревської, М. Нікандрова, О. Орлова [3], В. Сластьоніна [4]. Вивченню підходів до вирішення проблеми педагогічних цінностей, виявленню специфіки, вивченню сутності та ієрархії загальнолюдських та специфічних цінностей професійно-педагогічної діяльності, визначенню шляхів та засобів їх прийняття майбутніми педагогами присвячені дослідження С. Вершловського, І. Ісаєва, Є. Шиянова [5] та ін. В працях Є. Волкова відображена проблема формування ціннісних орієнтацій студентів та вчителів. Роботи Є. Шиянова, О. Ковальова розкривають значення різних видів діяльності у формуванні ціннісних орієнтацій особистості. Шляхи та методи формування професійно-значимих ціннісних орієнтацій майбутніх учителів розкриті у працях В. Воронцова, Л. Разживіна.

Мета статті полягає у розкритті особливостей та виявленні проблем формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки у ВНЗ.

На думку науковців (Г. Акопова, В. Семиченко, О. Лактіонова), професійне самовизначення особистості здійснюється протягом усього періоду навчання у ВНЗ, але в цьому процесі спостерігаються певні моменти занепаду та активізації [2]. Студентам на всіх курсах притаманні різні ціннісні орієнтації, що зумовлено різними видами діяльності студентів, наявністю педагогічної практики та науково-дослідної діяльності. З усіх видів студентської активності, науковцями були виділені три основних види діяльності: спілкування, пізнання та професійно-педагогічна діяльність майбутнього вчителя, а також їх послідовність: спілкування (в період адаптації в групі та до специфіки ВНЗ); пізнання (в період появи розвинутого інтересу до фахових предметів та психологічного входження в навчальну діяльність); професійно-педагогічна дальність (в період педагогічної практики – усвідомлення суспільної необхідності професії вчителя та її соціальної значущості). Зокрема, Г. Акопов

виокремлює три ключових моменти: навчання на першому курсі, педагогічна практика, початок педагогічної діяльності. Автор вважає, що найбільш значимі зміни в ціннісно-цільовому аспекті професійних уявлень проходять на початковому етапі навчання, а саме – протягом першого року навчання [2, с. 123].

Достовірність цих тверджень підтверджують результати нашого констатувального експерименту, які свідчать про те, що у студентів-першокурсників, які обрали професію учителя музики вже є певні ціннісні уявлення про майбутню професію, про соціально-професійну роль, про ідеал вчителя; в них вже склалось певне ставлення до різних аспектів педагогічної праці, оскільки до вступу у ВНЗ вони вже були учасниками освітніх систем та мали досвід взаємодії з вчителями різного типу. Студенти першого курсу напряму “музичне мистецтво” вже зробили свій вибір на користь професії вчителя музики, пришли у ВНЗ з певними позитивними чи негативними установками до окремих цінностей професійно-педагогічної діяльності. Водночас у студентів першого курсу професійно-ціннісні орієнтації ще не сформовані, як в когнітивному, емоційному плані, так і в плані їх мотиваційної направленості, що зумовлює актуальність необхідності розробки та реалізації в освітньому процесі організаційно-педагогічних умов формування їх професійно-ціннісних орієнтацій, а саме: актуалізації аксіологічного потенціалу педагогічних знань в змісті курсів педагогіка, психологія та фахових дисциплін; організації діалогу як дидактико-комунікативного середовища; включення студентів в імітаційне моделювання, яке забезпечить екстеріоризацію прийнятих цінностей в діяльності та спілкуванні.

Процес формування професійно-ціннісних орієнтацій студентів першого курсу зумовлений багатьма чинниками: особливостями феномену професійно-ціннісних орієнтацій; віковими особливостями студентів першого курсу, в тому числі психічними новоутвореннями раннього юнацького віку; специфікою ситуації розвитку студентів на початковому етапі професійно-педагогічної підготовки [4]. Тому проблема формування професійно-ціннісних орієнтацій у студентів першого курсу особливо актуальна для даного етапу професійно-педагогічної підготовки, оскільки система їх професійно-ціннісних орієнтацій має рухомий та динамічний характер, а також схильна до змін під впливом зовнішніх та внутрішніх умов. Таким чином, одним із головних завдань ВНЗ повинно стати визначення таких умов навчання та виховання студентів першого курсу, які б забезпечували усвідомлення та рефлексію особистісних цінностей, осмислення цінностей педагогічної професії, переорієнтацію, розвиток та корекцію ціннісної спрямованості студентів. Цей аспект є надзвичайно важливим, оскільки професійно-ціннісні орієнтації присутні не тільки у свідомості майбутнього вчителя у вигляді ціннісного змісту, але й в його реальній поведінці, у вчинках та діях.

Вирішуючи завдання, пов’язані з виявленням механізмів та шляхів формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх учителів музики в процесі навчання у ВНЗ, слід наголосити на необхідності визначення аспектів засвоєння професійно-педагогічних цінностей студентів першого курсу, а саме: важливості самостійного та творчого засвоєння знань, яке стає можливим лише за умови сформованості загальної професійної спрямованості студента – його мотивів та цінностей, інтересу до професії, покликання до неї, які відображені в системі їх професійно-ціннісних орієнтацій (В.Семиченко); взаємозв’язку процесу формування ціннісних орієнтацій з адаптацією студентів (О.Лактіонов) тощо. Тим більше, що протягом першого року навчання студенти отримують уявлення про ціннісні пріоритети професійної підготовки [1], з огляду на це важливого значення набуває розгляд таких проблем, як: професійна спрямованість особистості вчителя; педагогічне покликання та педагогічні здібності; загальнокультурний та загально професійний розвиток спеціаліста; творчість в професійно-педагогічній діяльності; педагогічний ідеал та його роль в професійному становленні учителя; професійна етика та педагогічний такт тощо.

Аналіз наукової літератури та результати контрольних зрізів констатувального експерименту нашого дослідження дають підстави узагальнити, що процес формування професійно-ціннісних орієнтацій студентів здійснюється протягом всього періоду навчання у ВНЗ. Водночас процес формування цих орієнтацій студентів першого курсу має суттєві відмінності та свою специфіку. В освітньому процесі на першому курсі реалізація етапів засвоєння студентами цінностей є доволі проблематичною (трансформація професійних цінностей, засоби організації пізнавальної діяльності, відсутність педагогічної практики), як наслідок цього, етапи розвитку та засвоєння цінностей не реалізуються в достатній мірі. Відтак, на нашу думку, основними етапами формування професійно-ціннісних орієнтацій студентів першого курсу напряму “музичне мистецтво” є: отримання інформації про професійно значимі цінності та їх трансформація; осмислення професійно-педагогічних цінностей (їх співвідношення з особистісно-значимими цінностями); емоційно-чуттєве переживання значимості цінностей та їх оцінка; діяльнісна екстеріоризація та актуалізація цінності в діяльності та спілкування; рефлексія як співставлення засвоєних цінностей з актуальною системою цінностей; перетворення системи професійно-ціннісних орієнтацій тощо.

Отже, формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки здійснюється протягом усього періоду навчання у ВНЗ має свої ключові моменти (навчання на першому курсі, педагогічна практика, початок професійної діяльності) й відмінності (навчання на різних курсах). Особливою увагою заслуговує процес формування професійних орієнтацій студентів першого курсу, який має свою специфіку та суттєві відмінності, а також характеризується численними труднощами та пошуком засобів для їх вирішення, що актуалізує необхідність розробки та втілення в навчально-виховний процес організаційно-педагогічних умов формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки.

Висновуємо, що надзвичайно важливим аспектом формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх учителів музики є забезпечення вже на першому курсі навчання у ВНЗ педагогічних умов, які будуть сприяти активізації у студентів осмислення та емоційно-чуттєвого переживання значимості професійно-педагогічних цінностей; наданню їм можливості апробації в діяльності та спілкуванні на основі рефлексії як співставлення засвоєних цінностей з вже усталеною системою їх особистісних ціннісних орієнтацій.

1. Волков Е.С. Общение как фактор адаптации личности студента к профессии учителя // Студенческий коллектив и формирование личности будущего учителя / Е.С.Волков. – Сб. науч. тр. – М., 1981. – 160 с.
2. Лактионов А.Л. Альтернативные ценностные системы как феномен общественной жизни: сущность, содержание, основные черты // Вестник Московского государственного областного университета / А.Л. Лактионов. – 2010. – № 4.
3. Орлов А.А. Профессиональное мышление учителя как ценность / А.А.Орлов // Педагогика. – 1995. – №6. – С. 63-68.
4. Сластенин В.А. Ценностные ориентации и профессиональное самосознание учителя // Ценностные ориентации в сфере педагогического образования: история и современность (в 2-х т.) / Под ред. З.И. Равкина. – Т.1. – М., 1995. – С. 3-15.
5. Шиянов Е.Н., Котова И.Б. Развитие личности в обучении: Учебное пособие для студентов педагогических вузов / Е.Н.Шиянов, И.Б.Котова. – М., 1999.

НЕВЕРБАЛЬНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

ТУРЧИН О.В.

Copyright © 2013

Професійна майстерність сучасного викладача іноземної мови вимагає від нього постійного вдосконалення певних умінь, знань і навичок, пошуку нових методів навчання. В даний час на сторінках психолого-педагогічної літератури велика увага приділяється проблемі фасилітації невербальним компонентом (міміка, жести, погляд тощо) процесу вивчення іноземної мови, котрий дає викладачу можливість зробити передачу інформації доступнішою і зрозумілішою. Невербальні засоби педагогічної техніки дають змогу викладачеві підсилити дієвість вербальних засобів і додатково виражати наміри, почуття, думки, переживання партнера по спілкуванню. Тому очевидним є той факт, що для підвищення результативності навчального процесу викладач повинен враховувати психологічні умови застосування невербальних комунікативних засобів, вміле використання яких робить його мову емоційнішою й експресивнішою. Л. М. Мітіна стверджує, що взаємодія учня і викладача полягає, перш за все, в обміні між ними інформацією пізнавального і афективно-оцінного характеру. І передача цієї інформації здійснюється як вербальним шляхом, так і за допомогою різноманітних засобів невербальної комунікації [2]. У жестах, погляді, рухах викладача учні мають відчувати впевненість у собі, доброзичливість, привітність. Викладач також повинен вміти правильно стояти біля дошки, сидіти за робочим столом та пересуватися по класу.

Для викладача іноземної мови дуже важливо встановити правильний темп мовлення, який повинен відповідати його темперamentу і бути природним. Використовуючи правильний темп мовлення, вдається досягти не лише розуміння іноземної мови без перекладу, але й заощадити час. Вміле і доречне використання викладачем міміки та жестів здатне напругнути учнів на правильне розуміння невідомих іншомовних слів, підштовхнути їх до розмови, заохотити до виконання завдання, зняти емоційне напруження та страх перед помилками.

Мімічна сторона спілкування є надзвичайно важливою, оскільки може істотно допомогти у встановленні контакту. Велике різноманіття мімічних рухів надає викладачу можливість виразити свій емоційний стан, почуття, настрої, ставлення до конкретного явища чи події, до учнів та їх відповідей. Міміка повинна бути органічною частиною психічного стану викладача. За допомогою міміки він може виражати почуття радості, задоволення, схвалення, гніву, невдоволення тощо. Широкий діапазон почуттів виражають посмішка, очі та брови. Зокрема блиск очей і виразність погляду свідчать про зацікавленість співрозмовником та предметом обговорення. А підняті брови, запитальний погляд свідчать про подив, сумніви, потребу в додатковому роз'ясненні чи в наведенні нових аргументів.

Важливе місце у невербальному спілкуванні викладача займає погляд. Саме він має надзвичайно великий вплив на учнів. Прямий погляд викладача, звернений до учнів, передає його діалогічну інтенцію, створює зоровий контакт. Відкритий, доброзичливий погляд також емоційно живить учнів. Вплив погляду залежить від дистанції спілкування. Чим ближче до викладача знаходиться учень, тим сильнішим буде вплив погляду. Викладач інтуїтивно вибирає оптимальну відстань спілкування. Він може використовувати просторову близькість для встановлення довірливих стосунків з учнями, проте повинен пам'ятати, що надмірне наближення до співрозмовника виглядає нетактовно і може трактуватись як зазіхання на особистий простір.

Не можна залишати без уваги і систему жестів, яка відіграє важливу роль у професійній діяльності викладача. Іноді саме жести мають більшу вагу у спілкуванні, ніж слово. Як зазначає Є. О. Петрова, жестикуляція педагога є для учнів одним з індикаторів його ставлення до них. Жест має властивість "таємне робити явним", про що викладач завжди повинен пам'ятати [3]. Викладач завжди перебуває у центрі уваги учнів, тому йому часто доводиться контролювати свої жести, намагаючись приховати своє фізичне нездужання, поганий настрій чи втому. Жести викладача повинні бути органічними, без різких рухів і напруження, виправданими, доцільними, правдиво й природно виражати зміст мовлення і думки. Під час використання жестів разом з вербальними засобами підсилюється ефект достовірності інформації, ступінь розуміння та запам'ятовування. Тому викладачеві